

О.Ю. Нечай

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В даній статті розглянуто теоретичні основи інвестування. Спостерігаючи за економічною діяльністю зарубіжних країн, можна сказати, що жодна з них не в змозі підвищити свій економічний потенціал, розвинути економіку регіонів без залучення зовнішніх джерел фінансування, зокрема інвестицій. Дана проблема є актуальною й для України та її регіонів. Адже сьогодні інвестиції є одним із найважливіших факторів, що допомагає залучити нові виробничі технології, відображає високий рівень виробництва та покращує якість життя громадян. Тому проблема, залучення інвестицій є важливим фактором для розбудови демократичної України, що допоможе їй прокласти доріжку до інтеграції в Європу.

In this article the theoretical bases of investment are considered. Observing the economic activity of foreign countries, one can say that none of them is able to improve its economic potential, to develop the economy of regions without the involvement of external sources of funding, in particular investment. This problem is relevant for Ukraine and its regions. Today, investment is one of the most important factors that helps to attract new production technologies, reflects the high level of production and improves the quality of life of citizens. Therefore, the problem of attracting investment is an important factor in building a democratic Ukraine, which will help to pave the way for its integration into Europe.

Ключові слова: інвестування, фактори, інвестиційна діяльність, інвестор.

Key words: investing, factors, investment activity, investor.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки країни знаходиться в умовах, що сприяють залученню інвестицій. До базових пріоритетів зовнішньоекономічної політики країни на сучасному етапі розвитку національної економіки належить формування сприятливих умов для залучення інвестицій. Оскільки значних успіхів в цій сфері не було досягнуто, то ця діяльність потребує значного вдосконалення, що й обумовлює актуальність винесеної проблематики.

Серед різних форм міжнародного руху капіталів і співробітництва в умовах посилення інтеграційних процесів важливе значення для модернізації економіки України та її зростання в довгостроковій перспективі мають саме інвестиції. Вони активізують економічний ріст, сприяють накопиченню не тільки капіталу, а й унікального досвіду менеджменту, технологічних процесів. Завдяки потенціалу інвестицій істотно прискорюється інтеграція національної економіки в світовий економічний простір. [1, с.158-216]

Аналіз досліджень і публікацій. В сучасних умовах проблема низької інвестиційної привабливості дедалі більше набуває актуальності, про що свідчить широке коло публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, присвячене вказаній тематичі. Вивченню проблеми присутності іноземного капіталу в національному господарстві присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: І.А. Бланк, В.В.

Бодров, А.П. Дука, О.В. Гаврилюк, В.М. Геєць, В.І. Кириленко, О.В. Макарюк, В.І. Міщенко, Ф.В. Федоренко та ін.

Виклад основного матеріалу. Інвестування - це процес передачі зазначених матеріальних цінностей власником інвестицій інвестором. У економічному сенсі інвестиційний процес, пов'язаний з акумулюванням, передачею інвестицій від одного суб'єкта інвестиційної діяльності іншому - одержувачу інвестицій, можна назвати інвестиційною діяльністю. Інвестиційна діяльність є елементом управління власними фінансами, реалізацією фінансової політики або плану. Її метою є досягнення максимальної ефективності сукупних активів, які є в розпорядженні. І в цьому сенсі цей процес може зачіпати будь-який господарюючий суб'єкт, фізичну особу або групу осіб.

Сучасна інвестиційна діяльність дуже різноманітна: від простих форм, наприклад, депозитів, до складних довгострокових багатоетапних концесійних угод. Інвестиційна діяльність є різноманітним спектром операцій досить широкого кола суб'єктів з управління власними активами. Вкладення, здійснювані інвестором, є або його власними фінансами, тимчасово вилученими з внутрішнього обороту, або залученими у вигляді кредиту, позики. Таким чином, вказані економічні поняття (інвестиція, інвестиційна діяльність, інвестор) знаходяться у внутрішньому логічному взаємозв'язку. [5, с. 80-90]

У світовій економіці інвестиційні процеси відіграють ключову роль і забезпечують природний перетік капіталів між фінансовими ринками окремих країн, утворюючи світовий фінансовий ринок. Даний процес охоплює найширше коло суб'єктів економічних відносин: від груп держав, організацій і найбільших міжнародних корпорацій, що оперують мільярдними оборотами, до дрібних приватних інвесторів, які здійснюють інвестиції, наприклад, у вигляді пенсійних накопичень. Всі вони є інвесторами. Не менш широке і коло одержувачів інвестицій.

Найбільш поширена класифікація розрізняє інвестиції: прямі та непрямі (портфельні). Прямі інвестиції являють собою інвестиції в статутний капітал господарюючого суспільства в розмірі понад 10% акцій статутного капіталу. Прийнято вважати, що, купуючи акції, які перевищують цю межу, інвестор має довгострокові цілі, пов'язані з бажанням брати участь в діяльності суспільства. У той же час наявність пакета акцій товариства менше 10% можна розглядати як портфельні інвестиції, які мають короткостроковий характер і спекулятивні цілі. Ця, досить формальна ознака, не завжди відповідає цілям інвестування. На практиці ситуація може залежати від ряду факторів, а саме від рівня капіталізації суспільства; величини активів, які знаходяться у вільному обігу; корпоративної моделі управління; величини і терміновості інвестованих коштів. [4, с.227-314]

За тривалістю інвестування можна виділити інвестиції: короткострокові, середньострокові, довгострокові, безстрокові, до вимоги. Тривалість інвестицій, в першу чергу, пов'язана зі терміновістю інвестованих ресурсів, які закріплюються договірними вимогами і надалі визначаються загальною ринковою кон'юнктурою: короткострокові інвестиції до 30 днів; середньострокові інвестиції - до одного року; довгострокові інвестиції - понад один рік; безстрокові інвестиції не обмежені терміном інвестування; інвестиції на вимогу повертаються інвестору за першою його вимогою. За своєю спрямованістю інвестиції бувають: зовнішні та внутрішні. Зовнішні інвестиції

по відношенню до самого інвестора направлені в зовнішнє середовище, призначені для зовнішніх суб'єктів. До внутрішніх інвестицій можна віднести вкладення в придбання сучасних технологій; вкладення, пов'язані з просуванням бренду і поліпшенням іміджу компанії на ринку. Всі активи, спрямовані на якісне зміцнення положення самого інвестора та сприяють підвищенню його капіталізації, можна віднести до внутрішніх інвестицій. Таким чином, головною метою внутрішніх інвестицій можна вважати поліпшення (підвищення) якісних характеристик самого інвестора.

Інвестиції можна класифікувати за територіальною ознакою. Так, виділяють: іноземні інвестиції, національні інвестиції. Іноземні інвестиції надаються іноземними державами, міжнародними і міжурядовими організаціями, а також приватними іноземними компаніями і громадянами іноземних держав. Національними інвесторами можуть виступати всі суб'єкти національної економіки з урахуванням особливостей їх діяльності. Обидва джерела інвестицій рівнозначно важливі для поступового розвитку економіки. При цьому величина іноземних інвестицій відображає ступінь відкритості національної економіки для іноземних інвесторів і їх захищеності. За джерелами формування інвестиції, як і фінанси в цілому, можна розділити на: централізовані, децентралізовані. Централізовані інвестиції акумулюються державою, муніципальними утвореннями, різними їх органами. Децентралізовані інвестиції формуються приватними інвесторами, як юридичними, так і фізичними особами. За ступенем участі та можливості впливу на діяльність одержувача інвестицій умовно можна розділити способи виконання інвестицій: активне інвестування; пасивне інвестування; агресивне інвестування. [6, с.118-127]

Активне інвестування пов'язане з можливістю і реалізацією даної можливості, в тій чи іншій мірі, брати участь в діяльності організації, в капітал якої була спрямована інвестиція. Форма пасивного інвестування не передбачає будь-якого впливу інвестора на бізнес-процеси підприємства - об'єкта інвестування. Інвестор не ставить за мету розібратися в особливостях діяльності об'єкта інвестування або впливати на прийняття рішення.

Агресивне інвестування передбачає отримання інвестиційного доходу за рахунок змін вартості окремих активів протягом часу: чим вище ступінь мінливості вартості, тим вище можливості інвесторів отримання доходів від різниці купівлі-продажу активів.

Процес інвестування - це складний багатогранний процес, на який впливає безліч факторів, що мають важливе наукове і практичне значення. З практичної точки зору знання таких факторів, механізму їх впливу на інвестиційну діяльність та ефективність інвестицій є основою для розробки науково обґрунтованої інвестиційної політики і більш ефективного управління інвестиційним процесом. Під фактором розуміється причина, рушійна сила будь-якого процесу, явища, що визначає його характер або окремі його риси. Причина (фактор) і наслідок тісно взаємопов'язані між собою. Слідство є результатом впливу якого-небудь фактора на будь-який процес або явище. Під ефективністю інвестицій розуміється отримання економічного чи соціального результату на одну гривню інвестицій.

На нашу думку, необхідно відзначити, що в науковій літературі недостатньо вивчені і висвітлені фактори, що впливають на інвестиційну діяльність та ефективність інвестицій. Залежно від масштабності впливу їх можна розділити на три рівні: фактори,

що впливають на ефективність інвестицій на макрорівні; фактори, що впливають на ефективність інвестицій на регіональному рівні; фактори, що впливають на ефективність інвестицій на рівні підприємства (організації). [2, с.62-65]

До факторів, що впливають на ефективність інвестицій на макрорівні, можна віднести: ефективність проведеної державою економічної та соціальної політики; інвестиційний ризик; досконалість податкової системи; рівень інфляції; політичне і соціальне становище в країні; ставку рефінансування НБУ і процентну ставку комерційного банку; інвестиційну привабливість; досконалість нормативної бази в області інвестиційної діяльності; ступінь досконалості інвестиційної інфраструктури; створені умови для залучення іноземних інвестицій; ефективність проведеної державою інвестиційної політики та ін. До факторів, що впливають на ефективність інвестицій на регіональному рівні, можна віднести: ефективність проведеної економічної і соціальної політики; інвестиційну привабливість регіону; створені умови для залучення іноземних інвестицій; вдосконалення податкової системи на регіональному рівні; ефективність проведеної регіональної інвестиційної політики; ступінь досконалості регіональної інвестиційної інфраструктури; рівень інвестиційного ризику та ін.

До факторів, що впливають на ефективність інвестицій на рівні підприємства (організації), можна віднести: ефективність проведеної підприємством економічної та соціальної політики; наявність ефективної інвестиційної політики; якість та конкурентоспроможність продукції, що випускається; рівень використання основних виробничих фондів і виробничих потужностей; ступінь раціональності використання наявних ресурсів на підприємстві; компетентність керівників підприємства і ступінь досконалості управління підприємством; якість та ефективність реалізованих інвестиційних проектів та ін. Залежно від спрямованості впливу на ефективність інвестицій всі чинники можна об'єднати в дві групи: позитивні, які позитивно впливають на ефективність інвестицій; негативні, які негативно впливають на ефективність інвестицій. Залежно від характеру виникнення всі фактори, що впливають на ефективність інвестицій, можна об'єднати в дві групи: об'єктивні, тобто чинники, виникнення яких не пов'язане з людською діяльністю, а обумовлено природними або подібними явищами суб'єктивні, тобто чинники, виникнення яких пов'язано і обумовлено людською діяльністю, зокрема управлінською та творчою діяльністю. Всі фактори, що впливають на ефективність інвестицій, в залежності від часу їх виникнення, можна розмежувати на: тимчасово діючі і постійно діючі. Залежно від ступеня впливу на ефективність інвестицій всі чинники можна розділити на три групи: які здійснюють значний вплив; справляють менш істотний вплив; які мало впливають. [3, с.215-267]

Таким чином, ефективність інвестицій визначає інвестиційну привабливість, а інвестиційна привабливість - інвестиційну діяльність. Чим вищою є ефективність інвестицій, тим вищим є рівень інвестиційної привабливості та масштабніша інвестиційна діяльність, і навпаки.

Під інвестиційною привабливістю на макрорівні розуміються умови (економічні, правові, політичні, соціальні та ін.), створені державою всіх суб'єктів господарювання, а також іноземним інвесторам для вигідних вкладень інвестицій з метою розвитку національної економіки. Інвестиційна привабливість на макрорівні залежить від наступних факторів: політичної стабільності та її передбачуваності на майбутнє; основних макроекономічних показників, що характеризують стан національної еко-

номіки (рівня інфляції, темпів зростання ВВП, обсягів випуску промислової продукції, процентних ставок рефінансування НБУ, дефіциту бюджету та ін.) та їх прогнозу на майбутнє; наявності та ступеня досконалості нормативних актів в сфері інвестиційної діяльності; ступеня досконалості податкової системи в країні; соціальної обстановки в країні; ступеня інвестиційного ризику та ін. Необхідно відзначити, що інвестиційна привабливість на макrorівні створює загальний фон і для інвестиційної привабливості на регіональному рівні та рівні окремо взятого підприємства. І в той же час інвестиційна привабливість на цих рівнях може істотно відрізнятися від загального фону. [9, с.36-74]

Інвестиційна привабливість регіонів - інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливості залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, що впливають на формування прибутковості інвестицій та інвестиційних ризиків.

Інвестиційна привабливість того чи іншого регіону України залежить від багатьох факторів, перш за все: ступеня індустріального розвитку регіону; географічного розташування та природно-кліматичних умов; ступеня розвитку інфраструктури, в тому числі для інвестиційної діяльності; суттєвості наявних пільг для інвесторів в регіоні, наявності корисних копалин і ступеня вигідності їх розробки та ін. [8, с. 212-214]

Масштаби інвестиційної діяльності на макrorівні характеризують такі показники: сукупний обсяг залучених інвестицій і спрямованих на розвиток народного господарства; обсяг реальних інвестицій, в тому числі капітальних вкладень, спрямованих на розвиток економіки країни; частка інвестицій у ВВП і національному доході; частка капітальних вкладень у ВВП і національному доході; загальний обсяг залучених іноземних інвестицій, їх частка в загальних інвестиціях; темпи зростання і приросту інвестицій в динаміці, в тому числі капітальних вкладень; темпи зростання і приросту ВВП і національного доходу; темпи зростання і приросту обсягу випуску найважливіших видів промислової продукції; коефіцієнт введення і вибуття основних виробничих фондів та ін.

Масштаби інвестиційної діяльності на мікрорівні характеризують такі показники: капітальні вкладення в динаміці, спрямовані на розвиток виробництва; частка чистого прибутку, що спрямовується на розвиток виробництва; масштаби діяльності підприємства в динаміці; введення в дію виробничих потужностей в динаміці; темпи введення і вибуття основних виробничих фондів; величина довгострокової кредиторської заборгованості; величина інвестицій в порівнюваних цінах в динаміці; величина залучених іноземних інвестицій та ін.

Управління інвестиційним процесом не означає пряме і дріб'язкове втручання державних або регіональних і місцевих органів влади в інвестиційний процес. В умовах ринку управляти інвестиційним процесом - це означає створювати цивілізовані правила гри для всіх інвесторів, а також сприятливі умови для поживлення інвестиційної діяльності та підвищення ефективності інвестицій. Держава може впливати на інвестиційний процес за допомогою різних важелів: економічних, адміністративних, правових та ін. В умовах ринкових відносин пріоритет повинен бути відданий, в першу чергу, економічним важелям, оскільки за своєю суттю найбільшою мірою відповідають ринковій економіці.

Створення сприятливих умов для розвитку інвестиційної діяльності, здійснюваної у вигляді капітальних вкладень, шляхом: вдосконалення системи податків, механізму нарахування амортизації і використання амортизаційних відрахувань; встановлення суб'єктам інвестиційної діяльності спеціальних податкових режимів, що не носять індивідуального характеру; захисту інтересів інвесторів; розширення використання коштів населення та інших позабюджетних джерел фінансування житлового будівництва та будівництва об'єктів соціально-культурного призначення; створення і розвитку мережі інформаційно-аналітичних центрів, які здійснюють регулярне проведення рейтингів і публікацію рейтингових оцінок суб'єктів інвестиційної діяльності; прийняття антимонопольних заходів; розширення можливостей використання застав при кредитуванні; розвитку фінансового лізингу в Україні; проведення переоцінки основних фондів відповідно до темпів інфляції; створення можливостей формування суб'єктами інвестиційної діяльності власних інвестиційних фондів. [7, с.135-140]

Таким чином, знання факторів, механізм їх впливу на інвестиційну діяльність і ефективність інвестицій мають важливе наукове і практичне значення, і в першу чергу, для управління інвестиційною діяльністю на будь-якому рівні. Але при цьому необхідно враховувати всю сукупність факторів, оскільки в цьому випадку можна управляти інвестиційною діяльністю та досягати поставленої мети, тобто потрібен комплексний підхід при управлінні інвестиційною діяльністю. Ефективність інвестицій визначає інвестиційну привабливість, інвестиційна привабливість — інвестиційну діяльність. Чим вище ефективність інвестицій, тим вище рівень інвестиційної привабливості та масштабніше інвестиційна діяльність, і навпаки. Такий підхід забезпечує інвестиційна політика.

1. *Дука А.П.* Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посібник. — 2-е вид. / А.П. Дука — К.: Каравела, 2008. — 432 с.;
2. *Бодров В.* Державне регулювання інвестиційного процесу в умовах кризи світових фінансових ринків: ризики та можливості для України / В. Бодров // Вісник НАДУ. — 2011. — № 4. — С. 61-67;
3. *Бланк І.А.* Основы инвестиционного менеджмента. Т.1. / Бланк И.А. — К.: Эльга — Н., Ника-Центр, 2001. — 348 с.;
4. *Геєць В.М.* Нестабільність та економічні зростання / В.М. Геєць. — К.: Інститут економічних прогнозувань, 2006. — 344 с.;
5. *Гаврилюк О.В.* Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О.В. Гаврилюк // Фінанси України. — 2012. — № 1. — С. 79-93;
6. *Кириленко В.* Інвестиційна складова економічної безпеки: [монографія] / В. Кириленко. — К.: КНЕУ, 2009. — 232 с.;
7. *Макарюк О.* Напрями забезпечення фінансової безпеки через регулювання інвестиційного ринку / О.В. Макарюк // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 6. — С. 133-142;
8. *Федоренко В.* Інвестиції та економіка України / В. Федоренко // Економіка України. — 2011. — № 5. — С. 212-216;
9. *Чернов В.А.* Инвестиционная стратегия / В.А. Чернов. — М.: Юнити-Дана, 2011. — 158 с.